

KENTSEL HAFIZANIN İZİNDE BİR STÜDYO DENEYİMİ: “KAPALI YOL”

AN ARCHITECTURAL DESIGN STUDIO EXPERIENCE IN TRACING URBAN MEMORY: “KAPALI YOL”

Funda ALYANAK KAYA *, Esin BÖLÜKBAŞ DAYI **

ÖZET

Mimarlık stüdyolarının en önemli çalışma eksenlerinden birisi hızla değişen ve dönüşen kentlerin çağdaş gelişmelere uyum sağlarken aynı zamanda sahip olduğu kentsel hafızayı nasıl koruyabileceği, geçmişten gelen gündelik yaşam pratiklerinin geleceğe hangi yollarla aktarılabilirliğini tartışmaktadır. Antalya Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mimari Tasarım IV dersinde, kentsel hafızada yaşanan zamansal ve mekânsal kopukluklara odaklanarak Antalya kent merkezinin en önemli kamusal akslarından olan “Kapalı Yol” ve çevresi çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Stüdyo kapsamında çok katmanlı fakat çevresiyle bağlantısı zayıflayan aksın, “Flaneur” kavramı, soyutlamalar, haritalamalar aracılığıyla analiz edilmesi amaçlanmıştır. Alanı geleceğe aktarırken aks ve çevresi arasında daha güçlü bağlantılar oluşturan, potansiyel aktiviteleri, farklı bakış açılarını ve kullanım biçimlerini odağına alan tasarım önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmanın amacı, stüdyoda deneyimlenen yöntemlerin analizden konsept geliştirmeye, problem ve senaryodan mekânsal üretime kadar olan olumlu etkisini tartışmak ve yere ait bilginin sorgulanmasının, farklı perspektiflerden anlaşılmağa çalışılmasının o “yer” için geliştirilecek özgün projeler için önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Mimari Proje Stüdyosu, Kapalı Yol, Flaneur, Haritalama, Antalya

Geliş Tarihi/Received: 18.01.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 24.03.2022

Araştırma Makalesi/Research Article

*
Mimarlık Bölümü
Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya / Türkiye

Department of Architecture, Antalya Bilim
University, Antalya / Turkey

ORCID: 0000-0002-7396-0972

**
Mimarlık Bölümü
Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya / Türkiye

Department of Architecture, Antalya Bilim
University, Antalya / Turkey

ORCID: 0000-0002-7427-3250

funda.kaya@antalya.edu.tr

ABSTRACT

One of the most important subject of architectural studios is to discuss how rapidly changing and transforming cities can adapt to contemporary developments while at the same time preserving their urban memory, and in what ways the daily life practices from the past can be transferred to the future. In Antalya Bilim University, Faculty of Fine Arts and Architecture, Department of Architecture, Architectural Design IV studio, focusing on the temporal and spatial disconnections experienced in urban memory, the "Kapalı Yol" and its surroundings, one of the most important public axes of Antalya city center, were determined as the project site. Within the scope of the studio, it is aimed to analyze the multi-layered axis, which has insufficient connection with its environment, through the notion of flaneur, abstractions and mappings. While transferring the space to the future, it is aimed to develop design proposals that create stronger connections between the axis and its surroundings, and focus on potential activities, different perspectives and usage patterns. The aim of this study is to discuss the positive effects of the methods experienced in the studio from analysis to concept development, from problem and scenario to spatial designs, and to emphasize the importance of questioning the knowledge of the place and trying to understand it from different perspectives for the varied project proposals to be developed for that "place".

Keywords: Architectural Design Studio, Kapalı Yol, Flaneur, Mapping, Antalya

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin etkisiyle hızla değişen ve dönüşen kentlerin çağdaş gelişmelere uyum sağlarken aynı zamanda sahip olduğu kentsel hafızayı nasıl koruyabileceği, geçmişten gelen gündelik yaşam pratiklerinin geleceğe hangi yollarla aktarılabilirliği kente dair tartışmaları gündeminde tutan mimarlık stüdyoları için önemli bir çalışma eksenini oluşturmaktadır.

Antalya Bilim Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü’nde 2020-2021 Bahar Yarıyılı’nda yürütücülüğünü Öğr. Gör. Dr. Esin Bölükbaş Dayı, Öğr. Gör. Dr. Oya Keskin, Öğr. Gör. Funda Alyanak Kaya ve Arş. Gör. Selin Akdeğirmen Ercan’ın üstlendiği ve yirmi dört öğrencinin katıldığı, ARC 2002 Mimari Tasarım IV dersi de kentsel hafızada yaşanan zamansal ve mekânsal kopukluklara odaklanarak, Antalya kent merkezinin en önemli kamusal akslarından olan “Kapalı Yol” ve çevresini çalışma alanı olarak belirlemiştir.

2008 yılında tamamen trafiğe kapatılıp yayalaştırılan Şarampol Caddesi’ne kentli tarafından verilen “Kapalı Yol” adı aksın kent hafızasındaki konumunu belirler. Kamusal yaşamın, özellikle de alışveriş ve ticari etkinliklerin merkezi sayılabilecek aks, farklı kullanıcı profillerinin yoğun olarak kullandığı bir gündelik karşılaşma zemini oluşturmaktadır.

"Kapalı Yol" ve çevresinin sahip olduğu çeşitlilik -hem kullanım hem de mekân olarak bölgedeki gündelik hayat dinamiklerinin karşılaşma, dağılım ve dönüşüm kavramları aracılığıyla araştırılması ve yeniden okunması için potansiyel barındırırken öte yandan ana aksın çevresi ile olan yalıtılmış ilişkisi bu karşılaşmalardaki sınır ve eşik oluşumlarını da incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Kent sokaklarının, yapılar ve yapılar arasındaki boşluklarla oluşan fiziksel sınırları, mekânların bir aradalığı, mekânların arasında veya içinde oluşan eşik mekânlar kimi zaman gerçek kimi zaman da psikolojik olarak mekânları kullanma biçimimizi belirlemektedir (Snyder, 2011). Bu doğrultuda, stüdyoda kentsel mekânın fiziksel boyutunun ötesinde, somut olmayan kullanım biçimlerinin ağları, ilişkileri ve kesintileri ile anlaşılması temel amaç olmuştur.

2. KENTSEL HAFIZA

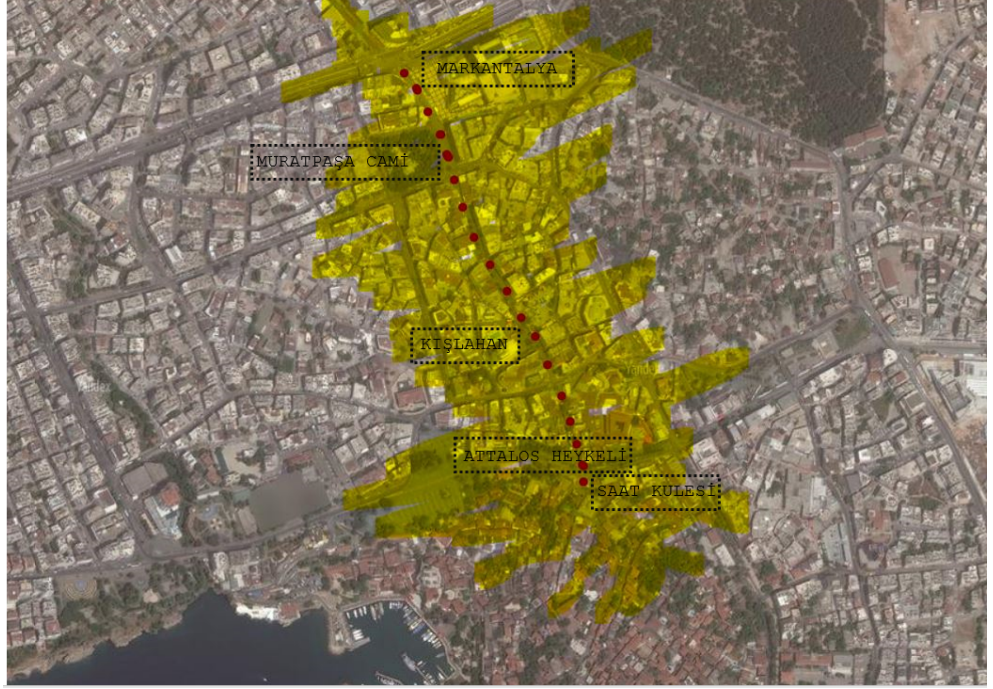
Hafıza, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurar. Kentsel ölçekteki hafızayı oluşturan temel öğelerin başında ise yaşanan tarihsel olaylarda ve kentlilerin kente dair oluşturdukları imgelerde yeri olan mekânlar gelir. Kentsel hafızayı oluşturan tarihsel katmanların varlığını somutlaştıran ve bugün dahi algılanabilir kılan kentin farklı konumlarında yer alan yapılar, alanlar, sokaklar, meydanlardır. Kent hem yapılarıyla hem de boşluklarıyla bu katmanlar için gösterge olmaktadır. Geçmişe ilişkin bilgiyi bugüne aktaran, hatırlamaya aracılık eden mekânların ve bu mekânlardaki gündelik pratiklerin kentsel kimliğin tanımlanmasında etkili olduğu bilinmektedir (Boyer&Wertsch, 2015). Fiziksel öğelerin kentsel hafızada yer edinmesi sundukları deneyim ortamı aracılığıyla mümkün olmaktadır. Tekeli (1991) bir kentin kimliğinin sadece mimari veya doğal özellikleri ile belirlenemeyeceğini ancak içinde geçirilen deneyim ile anlam kazanacağını belirtir. Kişisel deneyimlerin ortaklaşarak oluşturdukları toplumsal değerler ise kentsel hafızayı biçimlendirmektedir. Halbwachs'ın (1992) da belirttiği gibi bireye ait belleğin, özünde toplumsal bir özellik taşıdığını, bireysel deneyimlerin biraraya gelerek toplumsal değerler oluşturduğunu ve bu değerlerin ise mekân ve zaman aracılığıyla somutlaştığını söylemek mümkündür.

Mekânların fiziksel özellikleri, kullanıcı üzerinde yarattıkları algı aracılığıyla deneyimleri şekillendirmekte büyük rol oynamaktadır (Schulz, 1974). Kişilere yaşamlarını, geçmişlerini, anılarını ve duygularını hatırlatan mekânları Nora (2006) bellek mekânları olarak tanımlarken Assmann (2011) bu mekânların yarattığı imgeler neticesinde tarihsel olarak sürekliliği hissettirdiğini belirtir. Kentle sürekli olarak etkileşimde olan bireyin deneyimlerini ve kente dair bilgilerini gelecek kuşaklarla paylaşması kentsel hafızanın sürekliliğini sağlamaktadır. Rossi (2006) kentin zaman içinde büyüyerek bir bilinç ve hafıza kazandığını belirtir. Dolayısıyla, deneyimlerin fiziksel yansıması olan kentsel mekânda yaşanan değişim ve dönüşümler, kentsel bellek üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kentin kimliğini oluşturan öğelerin korunması, bu mekânların aktif olarak kullanımının devam etmesi, kente yapılacak yeni müdahalelerde, kent kimliğini belirleyen bu mekânların ve sağladıkları deneyim ortamlarının gözetilerek tasarımlar geliştirilmesi kentsel hafızanın zamana bağlı değişimlerden olumsuz etkilenmesini önleyebilmektedir. Kentlerin özgün niteliklerini devam ettirebilmesi de kentin kimliğinin ve hafızasının sürdürülebilir bir şekilde korunmasına bağlıdır.

ARC 2002 Mimari Proje IV Stüdyosu'nda çalışma alanı olarak belirlenen Antalya "Kapalı Yol'un" sahip olduğu tarihî ve kültürel değerleri ile kent hafızasındaki önemli konumu, öğrencilerin proje önerilerini geliştirmeden önce kentsel hafızanın bu bölgedeki izlerini takip etmelerini gerekli kılmıştır.

3. ANTALYA “KAPALI YOL” AKSININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Çok katmanlı bir kent olan Antalya'nın iki önemli simge yapısı ile tanımlanan “Kapalı Yol” aksı kentin tarihsel gelişimini takip edebileceğimiz ipuçları da barındırmaktadır. Osmanlı dönemine tarihlenen Saat Kulesi ve yirminci yüzyılda gündelik hayatımızın önemli yapı tipolojilerinden biri olan Markantalya Alışveriş Merkezi ile sınırlanan aks boyunca farklı dönemlerde inşa edilmiş bir çok yapı karşımıza çıkmaktadır (Şekil 1).

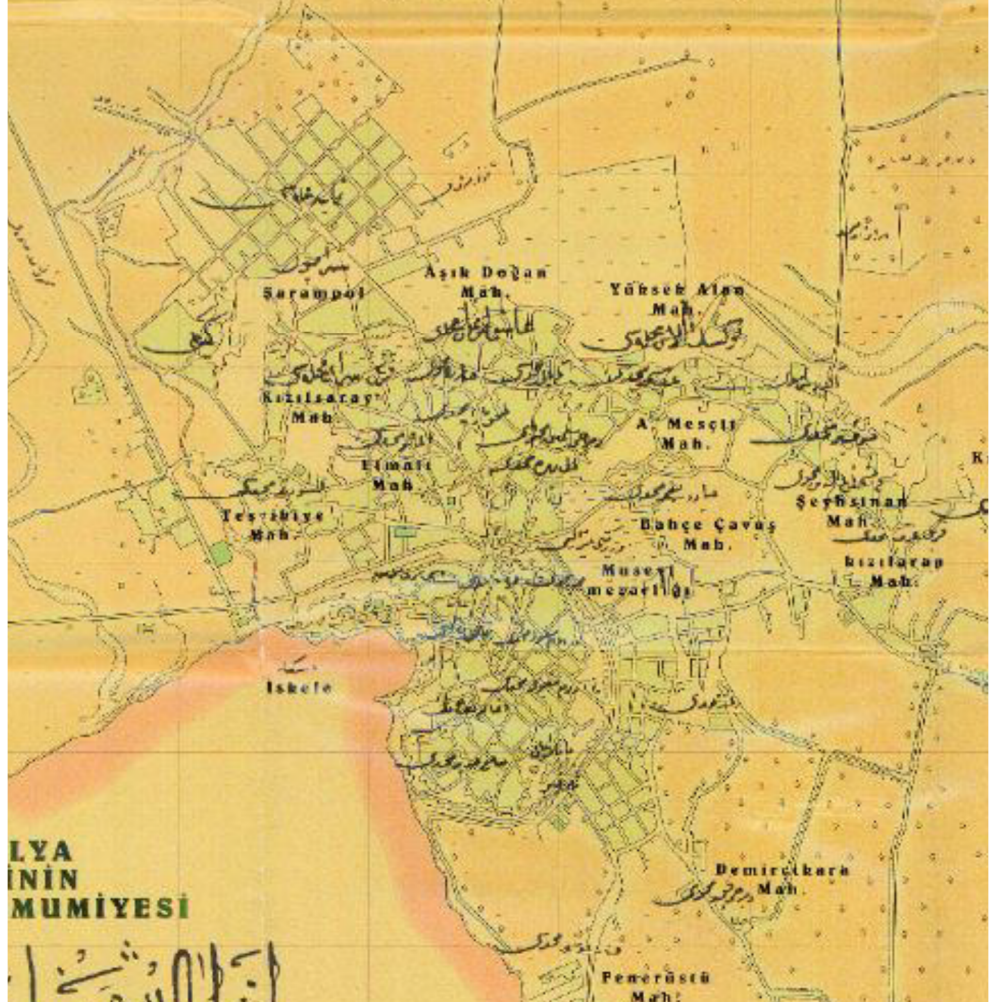
Şekil 1. ARC 2002 Mimari Tasarım IV dersi Saat Kulesi ve Markantalya arası proje alanını gösteren harita. (Google Maps üzerinden düzenlenmiştir.)

Antik dönemlerden itibaren önemli bir yerleşim noktası olarak varlığını sürdüren Antalya kentinin 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sur duvarları dışında kuzeye doğru büyümeye başladığı ve Bali Bey Camisi'nin bu büyümenin ilk adımlarından biri olduğu bilinmektedir (Aktüre, 1975). Bu dönemde sur dışındaki ticari yapıların sayısındaki artış, kentin aktif ticari merkezinin sur dışında olduğunu göstermektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Bali Bey Camisi'nin sur dışındaki konumunu gösteren harita (Kaynak: Bölükbaş Dayı, 2019).

1910 yılında Antalya'nın fiziki çevresi şöyle tariflenmektedir: "...Antalya'nın sokakları dar ve gayri muntazamdır... Antalya'nın bir caddesi de yoktur. Yalnız şehrin sur dışı kısmında yeni kurulan Yenikapı, Değirmenönü ve Şarampol Caddeleri oldukça geniş ve düz yapılmıştır." (Gönüllü, 2010). 1919-1921 tarihli kent haritası sur duvarları içindeki Kaleiçi'ni ve sur duvarları dışında yer alan Teşvikiye, Elmalı, Balbey, Yenikapı ve Şarampol mahallelerini kent morfolojisinin başlıca noktaları olarak göstermektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Scarpa tarafından çizilen 1919-1921 tarihli Antalya kent planı. (Kaynak: Muratpaşa Belediyesi Arşivi).

Tarihi kentin sınırı olan Kalekapısı ile Giritli göçmenlerin yerleştirildiği gridal plana sahip Şarampol Mahallesi'ni bağlayan Şarampol Caddesi 1970'lere kadar kentin en geniş caddelerinden biri olmaya devam etmiştir. O dönemde Yukarı Pazar olarak da bilinen Şarampol'e doğru gidildiğinde aks boyunca çeşitli imalathanelerin ve ticari birimlerin (keresteci, marangozhane, tornacı, nalbant gibi) yer aldığı bilinmektedir. Girit göçmenlerinin oturduğu Şarampol Mahallesi'nin girişinde ise kahvehaneler, lokantalar ve mağazalar yer almaktadır (Borucu, 2019).

Hâlen çeşitli ticari birimlerin yer aldığı ve 2008 yılında yayalaştırılan "Kapalı Yol" aksı tarihî Kaleiçi yerleşimi ile olan bağlantısı ve hafif raylı sistem hattı üzerinde yer alması sebebiyle hem kentlinin hem de yerli ve yabancı turistlerin yoğun olarak kullandığı bir merkez olarak varlığını sürdürmektedir (şekil4-5-6-7). Kimi zaman sadece geçiş amaçlı kullanılan kimi zaman belirli ihtiyaçlara yönelik olarak alışveriş amacıyla ziyaret edilen kimi zaman ise turistik amaçla ve daha uzun bir süreyle deneyimlenen bir aks olan "Kapalı Yol'un" özgün karakteri ve yakın çevresi ile olan ilişkisi stüdyonun tasarım probleminin temelini oluşturmuştur.

Şekil 4-5. Ana aks üzerinden “Kapalı Yol” görünümü 2021 (Kaynak: Funda Alyanak Kaya arşivi).

Şekil 6-7. “Kapalı Yol” aksının çevre ile ilişkisini kuran eşik mekânlar 2021 (Kaynak: Funda Alyanak Kaya Arşivi).

4. ARC 2002 MİMARİ TASARIM IV STÜDYOSU TASARIM SÜRECİ

Güçlü bir aks ile çevresi arasındaki bağlantı eksikliğine tasarım önerileri ile cevap vermeyi amaçlayan Mimari Tasarım IV stüdyosunda, kentin gündelik hayatını yorumlayan ve yeniden inşa eden tasarım yaklaşımları beklentisiyle kentsel okumaya odaklanan bir süreç kurgulanmıştır.

Öğrencilerin ilk olarak proje alanını, mevcut kentsel durumları gözlemleyerek ve sahip olduğu kompleks ilişkileri araştırıp, yeniden yorumlayarak okuması beklenmiştir. Bu süreçte kentte “Flaneur” olma üzerine düşünülmüş, kolaj çalışmaları üretilmiştir. Kentle karşılaşma pratiğini aktarma aracı olarak ise soyut maket çalışmaları ve haritalama yöntemi kullanılmıştır. Kenti okumak, anlamak, deneyimlemek ve izlemek üzerine geliştirilen haritalar aracılığıyla soyut kavramların somut verilere dönüştürülmesi, görünen ve görünmeyen katmanların bir arada sunulması mümkün olmuştur. Ardından, yapılan analizler ve değerlendirmeler doğrultusunda, ana aks ve çevresi arasında daha güçlü bağlantılar oluşturan, potansiyel aktiviteleri, farklı bakış açılarını ve kullanım biçimlerini odağına alan tasarım önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

4.1. Bir Kenti Okurken Flaneur Olmak

İlk kez Baudelaire tarafından ortaya konan "Flaneur", kalabalıklarda var olan, ahalinin tam orta yerini, hareketin gel-git noktasını, gelip geçici ile sonsuzun arasını mesken tutan, modern hayatın içinde, kentin en ücra köşelerine kadar gözlemleyen, kimsenin onu farketmediği ancak her türlü detaya hâkim olan, kent ile ilişki kuran, tutkulu bir gözlemci, bir seyyahdır. Haberi bulmak için dolaşan bir gazeteci değil, görünmeyi gören, fark edilmeyeni fark eden, modern bir kent kahramanıdır (Baudelaire, 2003).

Baudelaire'e (2003) göre her türlü detaya hâkim olan, 19. yüzyıl kentlerini algılamakta, onun bir parçası olmakta, gündelik hayatın içinde onunla bütünleşmekte oldukça etkin bir özne olan "Flaneur", küreselleşme ve hız kazanan gündelik hayat ile zamanla etkisini kaybetmiş ve modern kent ile ilişkisi zayıflamıştır. Bu zayıflama kamusal alanların tamamen bir tüketim nesnesi hâline dönmesine, gündelik hayat pratiklerinden uzaklaşmasına, kentsel hafıza ve kimlik ile kurduğu ilişkinin de kopmasına sebep olmuştur.

İlk olarak "Le Flaneur: In Walter Benjamin" filmi izleyen öğrencilerle bir kentte "Flaneur" olmak üzerine yapılan tartışmalar sonrasında, bu kavramın proje alanını yorumlarken araç olarak kullanılması beklenmiştir.

Stüdyo sürecinde bir kenti anlamak için ihtiyaç duyulan farklı bakış açılarının neler olabileceği konusunda yapılan tartışmalar Paris'te geçen ve aynı kenti farklı şekillerde sunan iki farklı filmin izlenmesi sonrasında üretilen kolaj çalışmaları ile desteklenmiştir. Öğrenciler 2011 yılında Woody Allen tarafından yazılan ve yönetilen "Midnight in Paris" ile 1995 yılında Mathieu Kassovitz tarafından yazılan ve yönetilen "La Haine" filmlerini izleyerek, Paris'in farklı yönlerine ve bu farklılıkların bir aradalığına odaklanan çalışmalar yapmıştır (Şekil 8-9). Böylece, değişen farklı kullanıcı profilleri ve gündelik hayat pratikleri arasındaki bağlantının anlaşılması amaçlanmış, karşılaşma-karşılıklı olma durumları, eylemler, zamanlama, kent ve mekân üzerinden incelenmiştir. Gündelik deneyimlerin bir yandan tekrarlanarak geçmişe ışık tutması, diğer yandan doğal olarak ürettiği değişim yoluyla monotonluğu dönüştürmesi kentsel mekân okumalarına çelişkili bir boyut kazandırmaktadır (Lefebvre, 2011).

Şekil 8. Abdullah Kaan Bozkurt_Midnight in Paris ve La Haine filmleri kolaj çalışması.
Şekil 9. Fatma Sena Arica_Kolaj_Midnight in Paris ve La Haine filmleri kolaj çalışması.

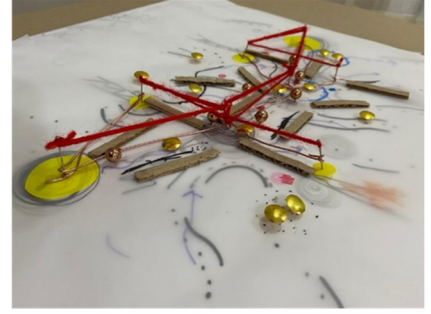
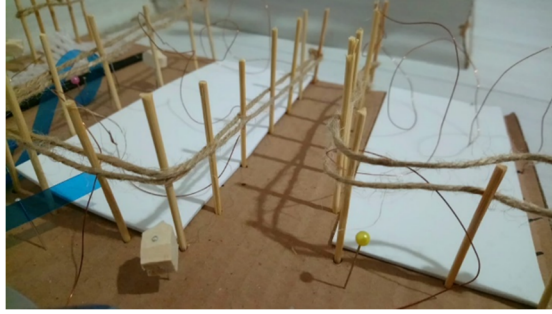
Proje alanı gezisinde, birer "Flaneur" olarak keşfedilen "Kapalı Yol" dinamiklerinin, aksın çevresi ile yalıtılmış olan ilişkisinde karşılaşmaların/kopuşların etkisinin ve geçirgenlik özelliklerinin, düşünce üretimi ve tasarım süreçlerinde belirleyici ve yönlendirici olma potansiyeline dikkat çekilmiştir. Kentsel dinamiklerin değişkenliği, katmanlar arasındaki ilişkiyi çözümüleme çabası çoklu bir diyalog ortamı sağlamış, kentle kurulan ilişkinin algısal boyutunun ve doğrusal olmayan yönünün daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamıştır (Aydın, 2012).

4.2. Soyutlama- Haritalama

Öğrencilerden, çok katmanlı ve karmaşık ilişkiler ile karşılaşmalar zemini olan "Kapalı Yol'un" özüne inebilmeleri, yaşamın kurgusunu daha net okumaları, farklı kullanıcı profillerinin gündelik yaşam rutinlerini algılamaları, tasarım önerisi geliştirirken tüm dinamikleri ve ilişkileri kavramaları amacıyla alanın soyut maketini yapmaları ve çalışmalarını kavramlar aracılığıyla tanımlamaları istenmiştir. Bu çalışma ile ortaya çıkan sınır, yoğunluk, hareket gibi kavramların, haritalama ve program önerisi geliştirme sürecine ışık tutması öngörülmüştür (Şekil 10-11-12-13).

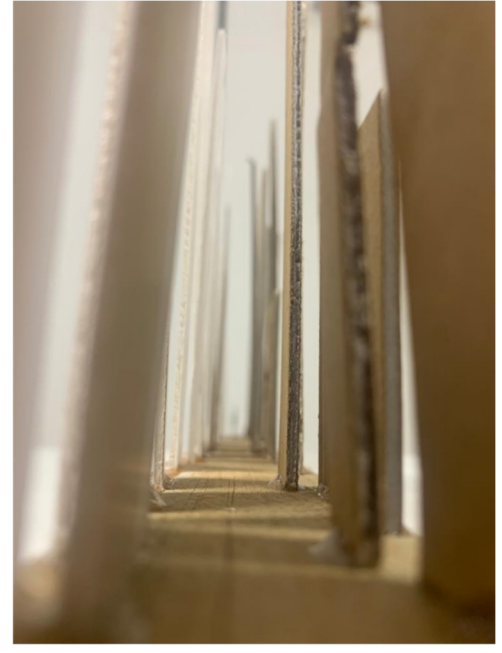
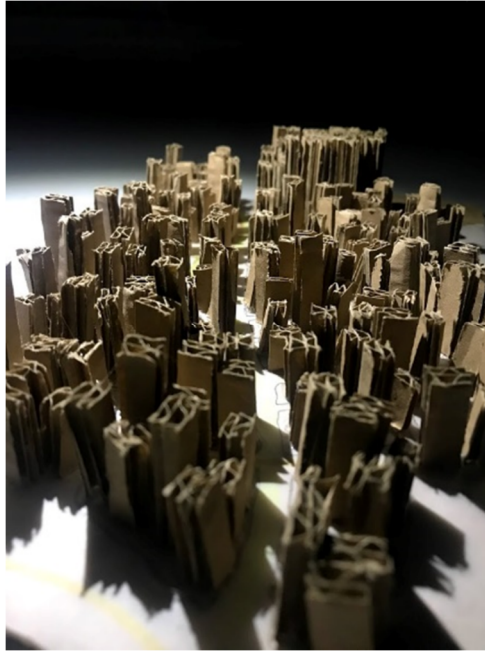
Şekil 10. Deniz Yıldırım-Soyut Maket Çalışması-Sınırlar.

Şekil 11. Doğa Onat-Soyut Maket Çalışması-Hareket.

Şekil 12. Emine Nur Vural-Soyut Maket-Yoğunluk.

Şekil 13. Ezgi Nur Turan Öztürk-Sınırlar.

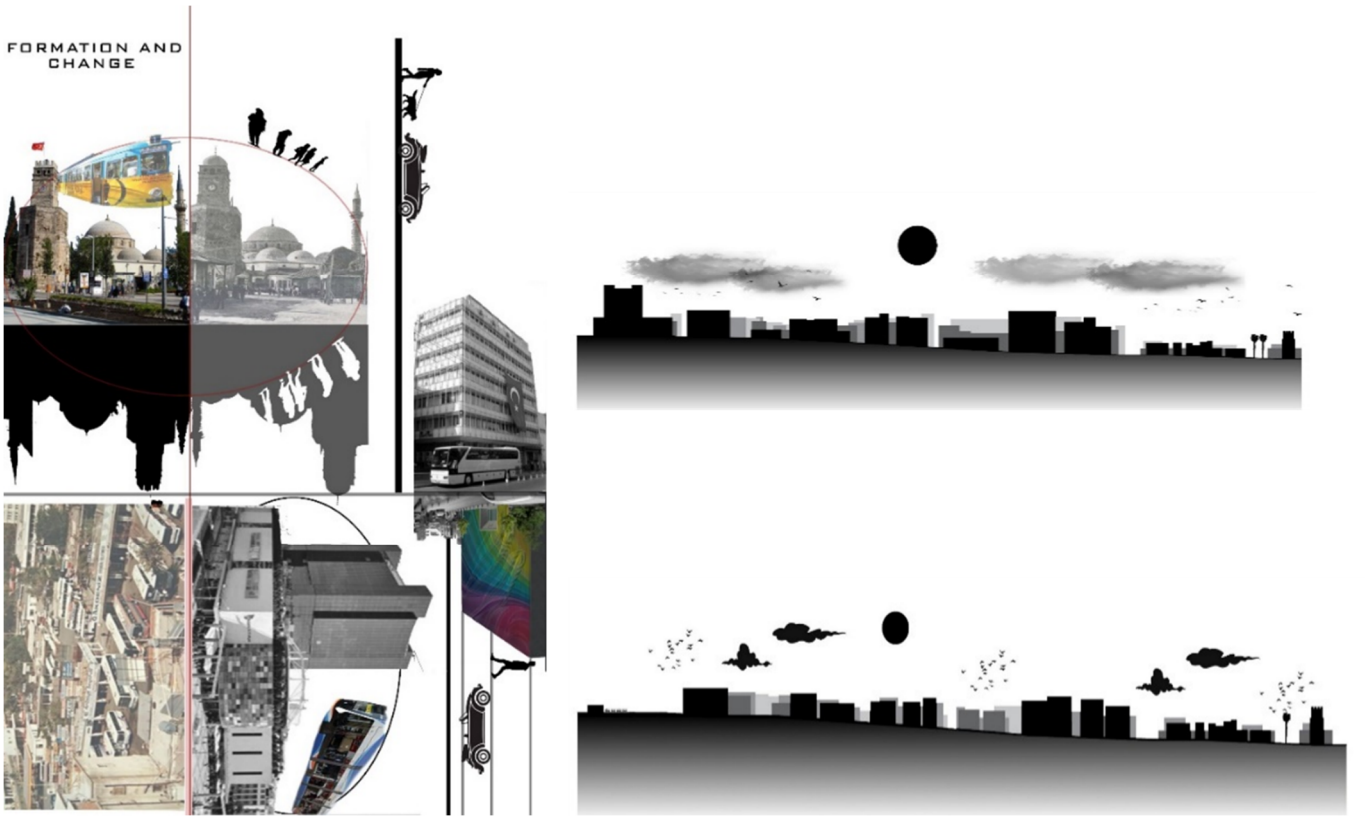

Haritalamalar yer ile kurduğumuz ilişkide, ilişkiyi yeniden düşünme ve alternatif ilişkiler kurma eylemi olarak görülmektedir. Bu eylem haritalamanın yapıldığı zamana ve yapan kişinin yapma biçimine bağlı olarak nesnelere, yerler ve diğer özneler ile kurduğu ilişkilerin değişmesiyle yerin yeni bir üretimi olmaktadır. Böylece haritalamalar durağan temsiller olmaktan çıkmakta ve mimari üretim ile esnek ve değişken bir ilişki kurmaktadır (Şenel, 2019).

Proje sürecinden yapılan haritalamaların süreçte kaybolan ilişkileri tekrar kurmayı hedefleyen, yerin bilgisine ulaşmış, karşılaşmaları ve karşılaşmalarda ortaya çıkan sınır ve eşik oluşumlarını temel alan, bağlantıların kopmasına sebep olan durumları analiz eden alternatif haritalamalar olması hedeflenmiştir (Şekil 14-15-16-17).

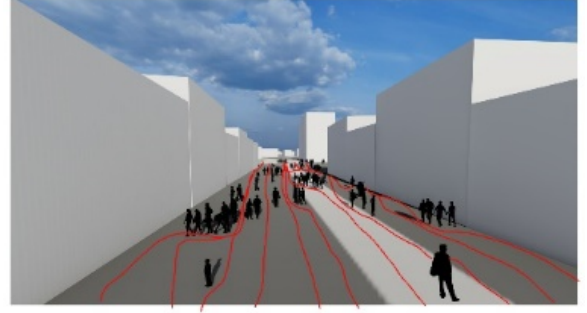

Şekil 14. Doğa Onat-Kavramsal Haritalama.

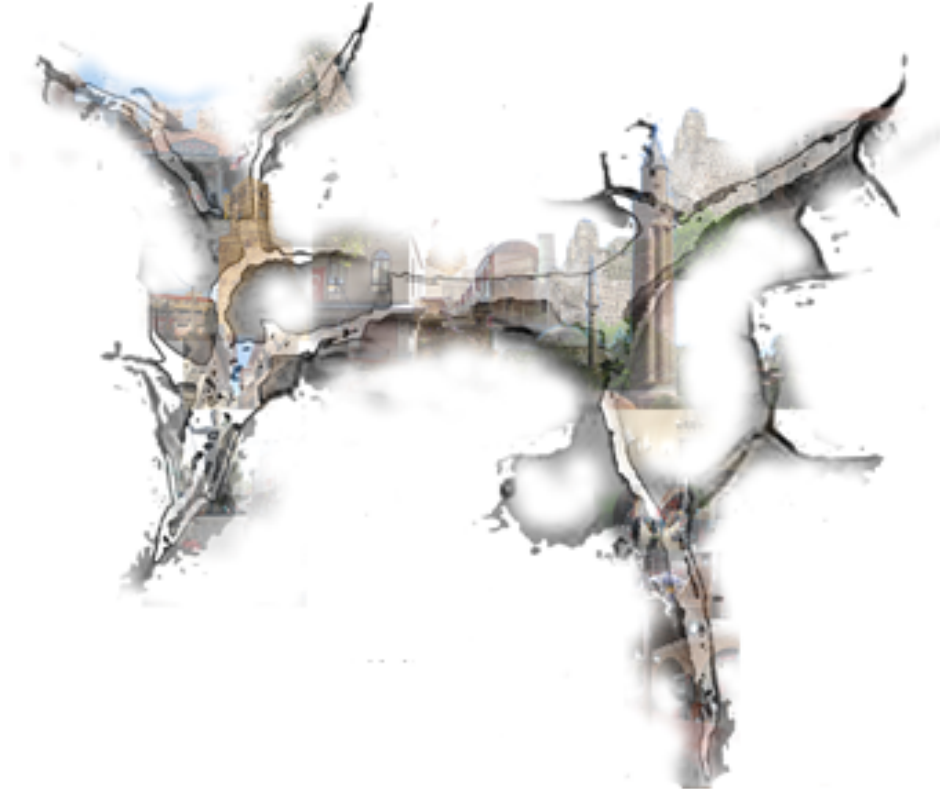

Şekil 15. Abdullah Kaan Bozkurt-Çisem
Tiryaki-Pınar Dönmez-Haritalama Dönüşüm.

Şekil 16. İrem Şener-Fatma Sena Arıca-Beyza
Türkan Yılmaz-Deniz Yıldırım-Haritalama
Engeller.

Şekil 17. Deniz Yıldırım-Haritalama Kültürel
Çatlak

Yapılan soyutlama ve haritalama çalışmaları sonucunda öğrenciler, alanın bütünü ile ilişkisinin koptuğunu ve ana aksın geçirgenliğini kaybederek tüm karşılaşmaların bu noktaya odaklandığını, bir çok potansiyeli barındıran eşik mekân oluşumunun kaybolduğunu aktarmışlardır. Süreçte alandaki farklı dönemlerde yapılan tarihi yapılar arasında da zamanla kopmaların yaşandığı, ticaretin yanı sıra, turistik bir alan olan "Kapalı Yol" aksında bu kullanıcı profiline, bölgeyi deneyimlemek, kentsel hafızayı ve tarihî katmanları okumak noktasında zorlandığı yapılan haritalamalar ile tespit edilmiştir. Hızla dönüşen alanda yeşil dokunun neredeyse tamamen kaybolduğu, sadece geçiş olarak alanı kullanan değil, farklı

zamanlarda farklı amaçlarla burada bulunan kullanıcının gündelik yaşam içinde zaman geçireceği, geçmişin izini, kentsel hafızayı okuyabileceği açık yeşil alanların ve eşik mekânlarla ilişkisini güçlendirecek, bölgenin bütün olarak yaşamasına katkı sunacak, yeşil kentsel dokunun oluşturulması gerektiği görülmüştür. Bölgede geçmişten günümüze ticari aksın yaşamasına katkı koyan ancak zamanla dokunun içinde kaybolan sanat ve zanaat odaklı üretim mekânlarının bölgeye katkı sağlayacak şekilde tekrar ele alınabileceği tespit edilmiştir.

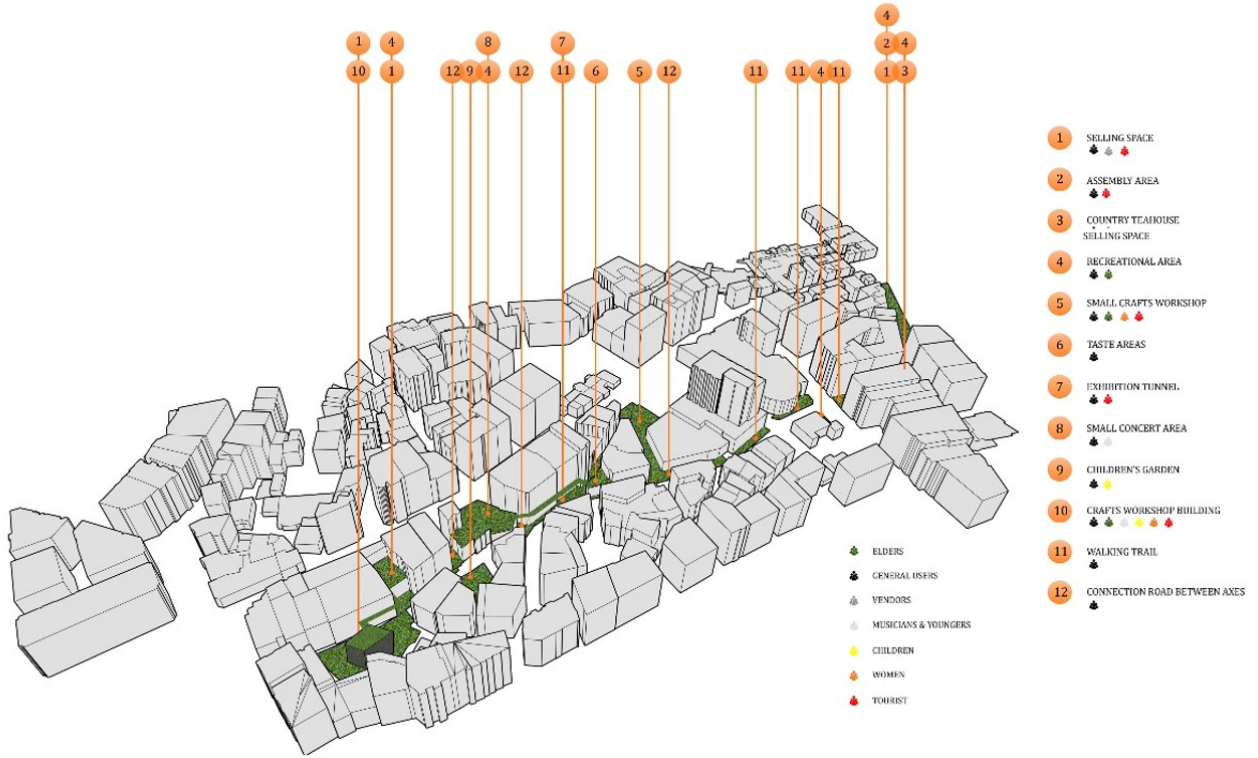
Heidegger'e göre (1971) "Sınır bir şeyin durduğu yer değildir...bir şeyin bulunuşunun başladığı yerdir." Yerlerin çevresindeki sınırlar mekânı kavramamızı sağlar, ancak bu sınırlar her zaman duvar, çit, yol gibi fiziksel ve gözle görünür öğeler olmamaktadır. Özellikle kentsel mekânlardaki sınırların çok daha karmaşık, kesin olmayan ve deneyime dayalı bir karakteri olduğu bilinmektedir (Sharr, 2007). May (1975), sınır kavramını kaçınılmaz fiziksel sınırların ötesinde, yaratıcılığı körükleyen değerleriyle tartışarak yaratıcı edimin insanı sınırlayan şeyle birlikte ve ona karşı ortaya çıktığını savunur. Nehrin akan su ve kıyıları arasındaki gerilimle kurulması gibi, sınırın engel olarak algılanmaya başladığı ve geçirgenliğin kaybolduğu alanlardaki kesintiler de mekânların kimliğini belirleyici rol üstlenmektedir. Stüdyoda üretilen projelerde de kesinti, kesintiye sebep olan durumlar, fiziksel engeller ve karşılaşmalarda geçici olarak engel yaratan durumlar ele alınmıştır. Heidegger'in vurguladığı gibi sınırın bir engel olmaktan çıkarak çevre ile etkileşimi artıran, yeni başlangıçlara ve potansiyel dönüşümlere fırsat sağlayan karakteri öğrenciler tarafından geliştirilen program önerilerinde belirleyici olmuştur.

4.3. Program Önerileri

Proje sürecinde alanı her yönüyle ele almaya çalışan öğrenciler, tespit ettikleri problemlere çözümler aramış ve "Kapalı Yol'un" potansiyelini ortaya çıkarmak, geleceğe aktarırken iyileştirerek, dönüştürerek, kentsel ölçekte kamusal cevaplar aramışlardır. Bu noktada farklı tespitlerle farklı program önerileri geliştirilmiştir.

Öğrenciler yaptıklarını çalışmalar sonucunda "Kapalı Yol" aksında, hızlı ve kontrolsüz kentleşme sonucu tüm yoğunluğun ana aksta yoğunlaştığını, ana aksı desteklemesi gereken ara sokakların zamanla sadece bir geçiş hâline dönüştüğünü ve bölgenin her noktasının yaşamasını sağlayacak önerilere ihtiyaç olduğunu görmüşlerdir. Noktasal değil, program üretimi ile bütünü etkileyecek, mekânsal organizasyonlar önermişlerdir.

Bölgenin en önemli özelliklerinden birisi, geçmişten günümüze ticari faaliyetin çok etkin olması, kaybolmaya yüz tutmuş bir çok sanat ve zanaatın bölgede hâlâ aktif olarak devam etmesidir. Bölgenin ticari dinamikleri program önerilerinde etkin olarak yer almıştır. Öğrencilerin çalışmalarını etkileyen bir diğer unsur ise farklı kullanıcı profilleri olmuştur. Bölgenin ticari merkez olarak kullanılması, içinde farklı yaş gruplarına hitap eden eğitim yapıları barındırması ve birçok tarihî yapı içermesi nedeniyle, proje alanı kentli tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Kullanıcı çeşitliliği, bölgenin dinamiklerinin yaşatacak farklı tasarım önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Öğrenciler için etüt merkezleri, çalışma alanları, sosyal merkezler, ticari mekânlar, sanat ve zanaat alanlarında üretim mekânları gibi oldukça farklı program önerileri gelmiştir (Şekil 18-19-20-21).

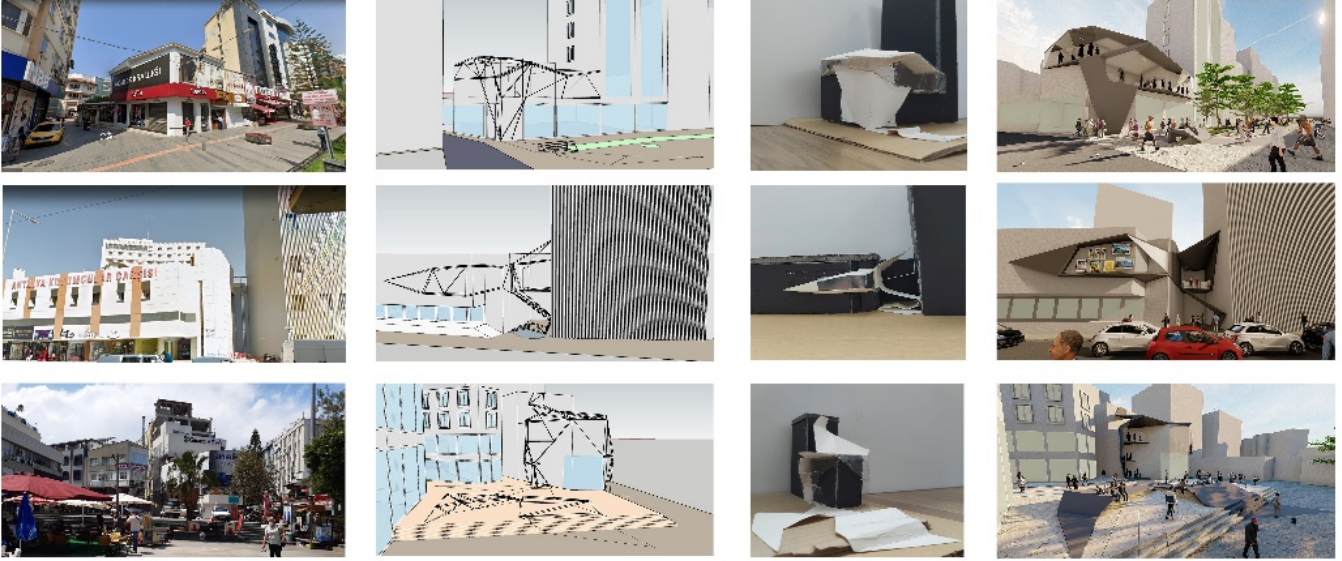
Şekil 18. Beyza Türkan Yılmaz-Botanica Adlı Proje Önerisi.

Botanica adlı proje önerisiyle alanın içinde noktasal olarak bulunan yeşil alanların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple ana aksı ara sokaklarla entegre edecek yeşil bir yürüyüş aksı tanımlanarak gündelik hayata katkı sağlaması ve bölgenin tümüyle yaşaması hedeflenmiştir. Öneride öncelikle farklı kullanıcı profilleri tespit edilmiş ve her profil için alternatif mekânlar üretilmiştir. Bu mekânlar çocuk oyun alanları, sergi mekânları, el sanatları atölyeleri, satış birimleri, rekreasyon alanları, bölgenin tanıtımına katkı koyacak tadım alanları ve kafeler olarak sıralanabilir (Şekil 18).

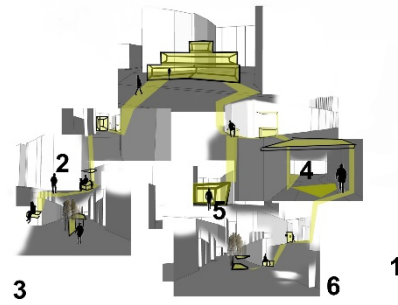
Şekil 19. Deniz Yıldırım Proje Önerisi-Kültürel Çatlak Adlı Proje Önerisi

Kültürel Çatlak adlı proje önerisi, yapılan analizler sonucunda bölgede bulunan tarihî yapılar arasındaki ilişkiyi sorgulamış ve özellikle turistler için bir merkez oluşturarak tarihî yapılar arasında bir rota oluşturmayı hedeflemiştir. Bu merkez güneyde Yivli Minare, Saat Kulesi, batıda Eski Değirmen, doğuda ise Tek Kapılı Han, İki Kapılı Han, Çarşı Hamamı, Balbey Camii ve Kapalı Çarşı arasında kalan alan olarak tespit edilmiştir. Merkezden tarihî yapılara uzanan rota boyunca oluşturulan yüzeylere buldukları yerlere göre oturma birimi, sergi alanı, çocuk oyun alanı, yeşil alanlar gibi çeşitli fonksiyonlar verilerek, alanın yaşayan bir merkez, bir bağlantı noktası oluşturması amaçlanmıştır (Şekil 19).

Şekil 20. Abdullah Kaan Bozkurt Proje Önerisi-Vitrin Adlı Proje Önerisi

Vitrin adlı proje önerisi kapsamında yapılan analizlerde birçok zanaatın bölgede aktif devam ettiği ancak bu faaliyetlerin bölgenin ara sokaklarında kaybolduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle parazit mimari kullanılarak, mevcut dokuya eklenen sistemler önerilmiş ve bu faaliyetlerin ön plana çıkarılması, bölgenin tanıtımına ve yaşamasına katkı sağlaması hedeflenmiştir. Belirlenen noktalarda örgü, kumaş, el sanatları atölyeleri ve vitrinleri tasarlanmıştır (Şekil 20).

Attracting people from the side streets to the new node by using the units designed with the materials and structures of the main design.

Şekil 21. Doğa Onat Proje Önerisi-Düğüm Noktaları Adlı Proje Önerisi

Düğüm Noktaları adlı proje önerisiyle, ana aks üzerinde oluşan ve çeşitli kullanım sorunlarına sebep olan düğüm noktalarının düzenlenmesi, mevcut kurgunun devamlılığını sağlayacak, ara akslara sızan ve ana aksdaki yoğunluğu azaltarak bölgenin bir bütün olarak yaşamasına katkı sağlayacak yeni düğüm noktalarının oluşturulması hedeflenmiştir. Tasarlanan yeni düğüm noktalarında yeşil alanlar, sergi alanları, oturma birimleri, atölyeler, satış birimleri olması planlanmıştır (Şekil 21).

5. SONUÇ

Zevi'nin (2015) tanımıyla, mimarinin salt genişlik, uzunluk ve yükseklikler toplamı olmayıp, kişinin duyup yaşadığı, içinde gezinip dolaştığı bir deneyim alanı olması ve mekânın dördüncü boyutunun kullanıcı hareketiyle ortaya çıkan farklı bakış noktaları ile yaratılması

stüdyoda yapılan kentsel okuma ve haritalamaların yöntemini belirlemiştir. Bu kurgu üzerine inşa edilen süreçte, ölçeklerarası bağlantıların öğrenciler tarafından anlaşılabilmesi, mekânın yapısal ve kentsel ölçekteki karakterinin incelenmesi temel hedeflerden biri olmuştur.

ARC 2002 Mimari Tasarım IV Stüdyosu’nda tasarım problemini bir araştırma süreci olarak kurgulayarak, farklı disiplinlerden bilgileri tartışmaya açmak, tasarım problemine farklı açılardan bakmalarını sağlamak, kenti salt fiziksel mekânın ötesinde, kültür, kullanıcı, sosyal değerler ve ihtiyaçlar aracılığıyla okumak, yorumlamak, problemleri noktalarını belirleyerek çözüm önermeleri geliştirmek amaçlanmıştır.

Öğrenciler stüdyoda kent okumasından elde ettikleri veriyi değerlendirerek, kendi tasarım problemlerini kendileri belirlemiş ve çözümler üretmeye çalışmışlardır. Bu durum çoklu bir tartışma ortamını beraberinde getirmiştir. Kente eleştirel bakmak, kent sorunlarına mimari tasarımlar aracılığıyla, farklı ölçeklerde yanıtlar aramak, mekânsal deneyimin, bağlamın, fonksiyonun, ölçeğin kente olan etkisini anlamak, insan davranışını kent mekanı üzerinden anlamaya çalışmak, noktasal değil, bütüncül bir yaklaşımla ele almak, farklı bakış açıları getirilmesine olanak sağlamıştır. Tasarım sürecinin ilk aşaması olan analiz çalışmalarını detaylandırarak ve deneyimleri esas alarak yeniden örgütlemek öğrencinin proje alanına ilişkin hâkimiyetini artırmış ve kavrayışı güçlendirmiştir.

Alan analizi çalışmaları sadece veri toplanan bir süreç olmaktan uzaklaşmış, kullanıcı ve deneyimi odağına almıştır. Bu yaklaşım, öğrenci projelerinin hem problem tespitinde hem de konsept ve proje geliştirme süreçlerinde özgün olmaları konusunda önemli bir katkı sağlamıştır. Alanın farklı yönleriyle anlaşılması, öğrencilerin kişisel tercihleri ile geliştirdiği haritalama yöntemleriyle anlatılması konsept geliştirme sürecinde ilham verici olmuştur. Farklı problemler için geliştirilen farklı senaryoların ve çözüm önerilerinin, alanda yapılan gözlemlerin grafik olarak çeşitlenen anlatım yöntemleriyle aktarılması öğrencilerdeki mekân algısını güçlendirmiştir.

Öğrencilerin çoğunlukla projeye doğrudan yansıtmakta zorluk yaşadığı alan verileri projelerde yer bulmakla kalmayıp, yön gösterici ve belirleyici olmuştur. Spesifik bir alanda konumlanan yapı çözümünden öteye geçip, kente yayılan bir mekân organizasyonu örgütlenmiştir. Mimarlığın tekil yapı tasarımından çıkıp, kentsel doku içinde, doku ile birlikte ve dokuyu dönüştüren gücü anlaşılabilir, ölçekler arası değerlendirmeler söz konusu olmuştur. “Flaneur” olmak, gözlem ve deneyimleri soyutlayarak haritalamak üzerine kurulan bu yöntem, dönem boyunca yapılan okumalar ve izlenen filmlerle ilgili yapılan egzersizlerle de desteklenerek projeye yön vermede etkili araçlar olmuştur (Tablo 1). Böylece, projelerin akışında analizden konsept geliştirmeye, problem ve senaryodan mekânsal üretime kadar tutarlılığın büyük ölçüde sağlanmış olduğu düşünülmektedir. “Flaneur” deneyimi, soyutlama, haritalama gibi yöntemlerin bir arada kullanılması ile “yere” ait bilginin önemini vurgulandığı, bu bilginin sorgulanmasının ve farklı perspektiflerden anlaşılmasına çalışılmasının o “yer” için geliştirilecek özgün projeler için temel oluşturduğu bir stüdyo deneyimi olmuştur.

Tablo 1. ARC 2002 Mimari Tasarım IV Stüdyosu Tasarım Süreci

KAYNAKLAR

- Aktüre, S. (1975). 17.Yüzyıl Başından 19.Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci. METU Journal of the Faculty of Architecture, Vol.1., No. 1, 101-128.
- Assmann, J. (2011). Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance and Political Imagination. New York: Cambridge University Press.
- Aydınlı, S. (2012). Aylak-Muğlak Kent Deneyimleri. Erişim adresi: <https://www.e-skop.com/skopdergi/aylak-ve-muglak-kent-deneyimleri/595> Erişim tarihi:18.01.2022
- Baudelaire C. (2003). Modern Hayatın Ressamı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Borucu, G. (2019). Kentsel Ölçekte Kullanım Sürecinde Bir Yayalaştırma Projesi Değerlendirmesi: Antalya Şarampol-Abdi İpekçi Yayalaştırma Bölgesi(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Boyer, P., Wertsch, J.W. (2015). Zihinde ve Kültürde Bellek. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bölükbaş Dayı, E. (2019). The Formation of a Modern City: Antalya, 1920s-1980s. (Basılmamış Doktora Tezi). ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çimrin, H. (2007). Bir Zamanlar Antalya, Tarih, Gözlem ve Anılar. Antalya: ATSO Yayınları.
- Gönüllü, A.R. (2010). Cumhuriyet Döneminde Antalya 1923-1960. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Heidegger, M. (1971). Building, Dwelling, Thinking. In A. Hofstadter (Ed.), Poetry, Language and Thought. New York: Harper & Row, 143-162.
- Lefebvre, H. (2011). Gündelik Olan ve Gündelik Olma Hali. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 27, 6-8.
- May, R. (2020).Yaratma Cesareti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Nora, P. (2006). Hafıza Mekânları. İstanbul: Dost Yayınları.
- Rossi, A.(2006). Şehrin Mimarisi. İstanbul: Kanat Kitap.
- Schulz, C. N.(1971). Existence, Space and Architecture. London: Studio Vista.
- Sharr, A. (2013). Mimarlar için Düşünürler 2: Mimarlar için Heidegger. İstanbul: YEM Yayınları.
- Snyder, A.B. (2011). Kent Mekanı, Sokak Mekanı ve Eşik Mekanlar: Beyoğlu'nun Kentsel İç Mekanlarından Geçerken. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya 27, 54-62.
- Şenel, A. (2019). Mimarlık Eğitiminde Haritalama: Geleneksel Eriş Mimarlık Üretimine Yaratıcı Bir Eleştiri. TMMOB Mimarlar Odası Dosya 42, 5-18.
- Tekeli, İ (1991). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler. Kent Planlaması Konuşmaları, 79-89.
- Zevi, B. (2015). Mimarlığı Görebilmek. İstanbul: Daimon Yayınları.